

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему «ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ
ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ»

Виконала:
здобувачка вищої освіти
групи 319-с
спеціальності 053 Психологія
ОП Психологія. Психологічне
консультування
Нечитайло Аліна Вікторівна

Керівник: канд. психол. наук, доц.
Шевченко С.В.

Рецензент:
Бреславець Л.Г. - практичний
психолог, арттерапевт, директор
комунальної установи «Інклюзивно-
ресурсний центр» Солоницівської
селищної ради

Запоріжжя – 2023

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи здобувачки вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

Нечитайло Аліни Вікторівни

на тему «ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ
ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ»

В роботі теоретично вивчено та експериментально досліджено особливості суїцидальної поведінки в підлітковому віці і методів, використовуваних для профілактики даного явища. Дано дати характеристику феномену суїциду в історичному аспекті і вивчено існуючі концепції формування суїцидів, заходи використовувані для превенції суїцидальної поведінки у осіб підліткового віку; визначено моделі профілактики суїцидальної поведінки підлітків: вітчизняний і зарубіжний досвід; проаналізовано фактори суїцидального ризику у підлітків; розроблено рекомендації, спрямованих на вдосконалення профілактичних заходів, що проводяться в досліджуваній проблемній області.

За результатами емпіричного дослідження встановлено, що суїцидальні реакції обумовлені психологічними і патопсихічними особливостями особистості в екстремальних життєвих обставинах, а також особистісними особливостями індивідуума: акцентуацією особистісних рис, системою цінностей, життєвим досвідом і ставленням до життя. Суїцидальна поведінка, як і будь-яка інша, соціально детермінована, отже, має під собою певний соціальний ґрунт, психологічні та культуральні фактори є умовами, в яких проявляються ті чи інші форми або моделі суїцидальної поведінки. Кожен суїцид індивідуальний і зачіпає тисячі різних причин. Фактори, які впливають на вибір смерті, настільки різноманітні, що відновити душевний стан суїциденту часом неможливо.

Ключові слова: суїцид, суїцидальна поведінка, суїцидальні реакції, суїцидент, профілактика, підлітки.

SUMMARY

Nechytaylo A.V. FEATURES OF THE PREVENTION OF SUICIDAL BEHAVIOR IN ADOLESCENTS

The paper theoretically studies and experimentally investigates the features of suicidal behavior in adolescence and the methods used to prevent this phenomenon. The phenomenon of suicide is characterized in historical terms and the existing concepts of the formation of suicides, measures used to prevent suicidal behavior in adolescents are studied; models of prevention of suicidal behavior in adolescents are identified: domestic and foreign experience; suicidal risk factors in adolescents are analyzed; recommendations are developed aimed at improving preventive measures carried out in the problem area under study.

According to the results of empirical research, it was found that suicidal reactions are caused by psychological and pathopsychic characteristics of the personality in extreme life circumstances, as well as by the personal characteristics of the individual: the accentuation of personal traits, the system of values, life experience and attitude to life. Suicidal behavior, like any other, is socially determined, therefore, it has a certain social basis, psychological and cultural factors are the conditions in which certain forms or models of suicidal behavior manifest themselves. Each suicide is individual and affects thousands of different reasons. The factors that influence the choice of death are so diverse that it is sometimes impossible to restore the mental state of the suicide.

Keywords: suicide, suicidal behavior, suicidal reactions, suicide, prevention, adolescents.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на тему «ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ»

здобувачки вищої освіти 319-с групи спеціальності 053 Психологія

Нечитайло Аліни Вікторівни

Науковий керівник – кандидат психологічних наук, доцент Шевченко Світлана Віталіївна

Актуальність дослідження. Без перебільшення можна сказати про те, що в наш непростий час проблема суїциду серед підлітків набуває все більшого розмаху.

Саме ця вікова категорія знаходиться у високому епіцентрі ризику схильності до суїциду. Частіше причинами суїцидальної поведінки у підлітковому віці стають(не порозуміння із батьками конфлікти серед своїх сверстників частіше за все головним стає перше кохання.) Тому саме підлітки стають головним об'єктом дослідження у даному контексті.

Люди які пережили суїцид своїх друзів або близьких родичів більш серйозніше відносяться до суїциду та його проявів. Таким людям терміново треба звертатися про допомогу до психолога або психотерапевта щоб не допустити до летальних випадків. Якщо жертвами суїциду стали підлітки то батькам треба терміново звернутися до психолога за допомогою або постаратися заспокоїти дітей самостійно.

Аби не допустити найгіршого, батькам слід частіше звертати увагу на поведінку своїх дітей. Якщо дитину щось турбує або в неї виникли якісь особисті переживання з нею слід обов'язково поговорити та спробувати налаштувати її на гарні взаємовідносини. Також не слід забувати що суїцид це проблема дуже серйозна яку треба вирішувати не самостійно а разом із психологом. Психолог може допомогти дитині розібратися із її переживаннями та налаштувати дитину на гарні спогади із її життя і дати зрозуміти що суїцид це не вихід із будь-якої проблеми адже на кожному проблему можна відшукати рішення. Треба не в якому разі не дати дитині замкнутися у собі з нею треба говорити. Адже якщо людина

замкнеться у собі їй буде дуже важко і морально і фізично переживати свій біль та страждання. Тож цілями і задачами у даній дипломній роботі постають аналіз поведінки підлітків суїцидентів та суїцидогенних факторів які на них впливають. На основі задач формуються рекомендації для родичів постраждалих або дітей, які знаходяться в зоні ризику щодо правильного поведення та допомоги постраждалим, адже саме вони здатні привести відчайдушну людину до тями, пояснити їй, що життя не таке вже й погане і що не слід робити тих вчинків, які призводять до смерті. Люди які пережили суїцид своїх близьких людей вже знають які поради потрібно давати іншій людині яка зібралась зробити не виправне а саме покінчити життя самогубством. Загальною закономірністю суїциду є відповідність суїцидальної поведінки загальному стилю поведінки впродовж життя. Незважаючи на те, що суїцид є вчинком, якому немає аналогу у попередньому житті людини, все ж йому можна знайти відповідність у стилі та характері повсякденної поведінки певної людини. Суїцид зазвичай люди роблять, коли не бачать іншого виходу із ситуацій (особливо це стосується заборгованості великої суми грошей або ще одним фактором до приведення суїциду стає перше кохання у підлітковому віці як правило це є однією з найчастіших причин суїцидогенних факторів.) Не слід забувати що спроба лишити себе життя погано відобразиться на житті твоїх близьких родичів. Суїцид це не вихід із будь-яких ситуацій у житті тож треба дуже добре подумати ніж йти на такий відчайдушний крок адже життя вже не повернеш а родичі та друзі будуть дуже важко переживати біль утрати найдорожчої для них людини. Треба обов'язково говорити на ці теми з батьками або із психологом аби він надав інформацію дитині або її батькам щоб спроба самогубством не була здійсненою. Якщо дитина не повнолітня то всю відповідальність за її вчинки несуть самі батьки адже до 18-ти років всі обов'язки лягають саме на батьків. Щоб не виникало спроби суїциду із дитиною треба поговорити прослідкувати за тим як її справи у школі можливо треба поговорити із шкільним психологом щоб той дай деякі рекомендації батькам дитини щодо її виховання. Підлітки які ростуть у не пристойній сім'ї частіше за все потрапляють під поганий вплив своїх

батьків вони їх постійно ображають ні в чому не підтримують та взагалі не цікавляться їхнім особистим життям.

Щодо попередження підліткових суїцидів, то вирішальну роль в цьому відіграє ступінь довіри між підлітком і дорослим. Якщо дитина довіряє своїм батькам то вона може розповісти що її підштовхнуло на спробу суїциду які вчинки. Можливо це через невдале кохання або через образи своїх ровесників та постійне цькування у школі. У таких складних випадках людям треба негайно звернутися про допомогу до своїх близьких розповісти їм все можливо тоді людині стане легше на душі і вона передумає покінчувати із своїм життям.

Треба констатувати, що в Україні на загальнонаціональному рівні немає правдивої статистики з проблеми суїцидів. І єдине, чим ми можемо користуватися – це статистичні дані, які у відкритому доступі на джерелах Державної служби статистики України. Згідно неї від спроб суїциду гинуть більше 90% людей особливо багато серед цих людей підлітків тому що саме підлітки частіше потрапляють у ситуації з яких як їм здається просто немає іншого виходу як покінчити життя самогубством. Це пов'язано з багатьма факторами. Біологічними причинами схильності до суїциду визначається при зниженні активності серотоніну, порушеннях зв'язку гіпоталамо-гіпофізарної осі, спадкової обтяженості. В психологічних аспектах суїцидальній поведінці сприяє низька стресостійкість, емоційна лабільність, максималізм, егоцентризм; залежність від дій, думок оточуючих; невміння складати і втілювати в життя плани; фрустрація потреби в безпеці, довірі, любові.

Медичними факторами самогубства є наркоманія, алкоголізм підлітків, психічні розлади (депресії, шизофренія, психопатії), важкі соматичні захворювання з імовірністю інвалідизації, летального результату (онкологічні патології, СНІД, ВІЛ).

Також факторами суїцидальних намірів є належність до окремих молодіжних субкультур де мимовільна смерть є ознакою рішучості, самостійності, підноситься в комплексі з романтичними переживаннями.

Внутрішньосімейні фактори, а саме асоціальні, неповні сім'ї, які виховують дітей в умовах насильства, приниження, тотального контролю, відчуження. Не слід також забувати про соціальні впливи. Імовірність суїциду зростає при конфліктах з однолітками, проблемах любовних відносин підлітків, культивуванні смерті засобами масової інформації.

Саме враховуючи всі ці фактори ми можемо бачити увесь масштаб проблеми. Кожна людина має право на помилку але ця помилка завжди є виправною треба лише розібратися що треба зробити щоб її виправити. Саме це на нашу думку визначає актуальність вибранної нами тематики

Предмет дослідження: суїцидальна поведінка в осіб підліткового віку.

Об'єкт дослідження: особливості профілактики суїцидальної поведінки підлітків.

Мета дослідження: виявлення особливостей суїцидальної поведінки в підлітковому віці і методів, використовуваних для профілактики даного явища.

Завдання дослідження: - дати характеристику феномену суїциду в історичному аспекті і вивчити існуючі концепції формування суїцидів; - вивчити заходи використовувані для превенції суїцидальної поведінки у осіб підліткового віку; -виявити моделі профілактики суїцидальної поведінки підлітків: вітчизняний і зарубіжний досвід; -проаналізувати фактори суїцидального ризику у підлітків; -розробити рекомендації, спрямованих на вдосконалення профілактичних заходів, що проводяться в досліджуваній проблемній області.

Методи дослідження: теоретичний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури з проблеми; експеримент, аналіз статистичних даних,

Психодіагностичні методика: 1. Методика «Опитувальник суїцидального ризику» 2. Методика дослідження самовідношення. 3. Методика визначення схильності до девіантної поведінки 4. Опитувальник «Підлітки про батьків».

Дослідження проводилось на базі комунального закладу «Мелітопольська спеціальна загальноосвітня школа – інтернат «Гармонія» в місті Мелітополь. Тестову групу склали 36 людей в віці від 12 до 15 років.

Проведене дослідження проблеми дає змогу зробити **такі висновки:**

Одним з найбільш трагічних видів девіантної поведінки є суїцид. Зазвичай суїцид розглядається як феномен соціально-психологічної дезадаптації особистості в умовах мікросоціальних конфліктів. Під суїцидальною поведінкою людей розуміються різні форми їх активності, обумовлені прагненням позбавити себе життя і службовці засобом вирішення особистісної кризи, змістом якого виступає гострий емоційний стан при зіткненні особистості з перешкодою на шляху задоволення її найважливіших потреб. Криза досягає такої інтенсивності, що людина не може знайти правильного виходу з ситуації, що склалася.

Один з піків суїцидальної активності – пік молодості. Саме молоді люди складають одну третину самогубців. Гострота проблеми підліткових суїцидів в суспільстві викликає необхідність вивчення такого явища як суїцид, і пов'язаних з ним суїцидонебезпечних станів особистості, а також вікових особливостей підліткових суїцидів. Самогубство – це складний, багатоаспектний (філософський, соціальний, психологічний, моральний, Юридичний, релігійний, культурний, медичний та ін.) міждисциплінарний феномен. Складність, багатогранність феномена самогубства, а також нерідке змішання індивідуального і соціального рівнів суїцидальних проявів обумовлюють різноманітність підходів до їх пояснення.

Суїцидальна поведінка в підлітковому періоді обумовлено специфікою фізіологічних і психологічних процесів формується індивідуальності, а також особливостями психопатологічних розладів в пубертатному періоді.

Для того щоб знизити ризик виникнення суїцидальної поведінки в підлітковому віці, необхідно організовувати профілактичні заходи. Профілактика суїцидальної поведінки – це профілактика станів дезадаптації. Під профілактикою суїцидальної поведінки підлітків в соціальній роботі розуміються науково обгрунтовані і своєчасно вжиті дії, спрямовані на

запобігання можливих фізичних, психологічних або соціокультурних обставин у окремої дитини або неповнолітніх, що входять до групи соціального ризику, а також збереження, підтримання і захист нормального рівня життя і здоров'я дитини і сприяння дитині в досягненні соціально значущих цілей і розкриття його внутрішнього потенціалу.

На підставі цих даних і даних, отриманих в результаті вивчення даної проблемної області, нами були розроблені рекомендації щодо вдосконалення профілактики суїцидальної поведінки у підлітків на муніципальному рівні. Відповідно до сучасної термінології ВООЗ, нами виділено чотири рівні суїцидологічної профілактики: універсальний, селективний, антикризовий, індикативний. Однак, хотілося б відзначити, що профілактична діяльність державних органів соціального захисту населення, інших служб і громадських об'єднань вимагає їх міжвідомчої взаємодії, і в той же час вона повинна стати всеохоплюючою і носити комплексний характер, відповідати сучасному рівню пред'являються до неї домагань.

Таким чином, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що мета, поставлена на початку вивчення даної проблемної області була досягнута, а завдання - виконаними. Отже, високий рівень самогубств серед підлітків змушує задуматися про причини цього явища і пошуку оптимальних засобів для його профілактики.

Суїцидальні реакції обумовлені психологічними і патопсихическими особливостями особистості в екстремальних життєвих обставинах, а також особистісними особливостями індивідуума: акцентуацією особистісних рис, системою цінностей, життєвим досвідом і ставленням до життя. Суїцидальна поведінка, як і будь-яка інша, соціально детермінована, отже, має під собою певний соціальний ґрунт, психологічні та культуральні фактори є Умовами, в яких проявляються ті чи інші форми або моделі суїцидальної поведінки. Кожен суїцид індивідуальний і зачіпає тисячі різних причин. Фактори, які впливають на вибір смерті, настільки різноманітні, що відновити душевний стан суїциденту часом неможливо.

Місце виконання - Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, кафедра психології

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ, КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ-МАРКЕРІВ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ	9
1.1. Загальна характеристика суїцидальної поведінки	9
1.2 Особливості виникнення та перебігу суїцидальної поведінки у підлітків	12
1.3 Фактори які є маркерами суїцидальної поведінки	17
1.4 Категорії людей, які знаходяться в зоні ризику щодо суїциду	23
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЇЦИДАЛЬНОГО РИЗИКУ У ПІДЛІТКІВ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ	25
2.1 Організація та методи дослідження	25
2.2 Аналіз та інтерпретація результатів	31
2.3 Організація та проведення програми профілактики та оцінка її ефективності	42
РОЗДІЛ 3 ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СУЇЦИДЕНТАМ ТА ЇХ РОДИНАМ	55
3.1 Психологічна допомога людям, які пережили суїцид близьких та відношення оточуючих до суїцидентів	55
3.2 Психологічна допомога дітям які пережили суїцид близьких	61
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	67
ДОДАТКИ	70

Ім'я користувача:
Анастасія Варениченко

ID перевірки:
1015963854

Дата перевірки:
12.04.2023 20:03:47 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
12.04.2023 20:06:17 EET

ID користувача:
100012861

Назва документа: нечитайло

Кількість сторінок: 75 Кількість слів: 16436 Кількість символів: 126186 Розмір файлу: 125.98 KB ID файлу: 1015642143

20.7% Схожість

Найбільша схожість: 15.8% з Інтернет-джерелом (<https://epdf.pub/-24104ce889c954263afc8cfdd226dd4e74386.html>)

17.6% Джерела з Інтернету

928

.....Сторінка 73.....

1.1% Джерела з Бібліотеки

28

.....Сторінка 82.....

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

31